

Kuršmarių puošmena VĖTRUNGĖ – VĖLUKAS

Kuršių mariose nuo seno žvejojama medinėmis, pagal žvejybos būdą ir naudojamus tinklus pavadintomis plokščiadugnėmis valtėmis. Jos stiebą dažnai puošdavo „karūna“ – iš medžio lentelės išpjaustinėta ir nuspalvinta vėtrungė.

Vietiniai žvejai jas vadindavo kiekviename krante skirtingai: „vėliavomis“ (Flage), „herbais“ (Vappen), „spalvomis“ (Farben). Rytinės pakrantės, Šilutės apskrities žvejai sugalvojo unikalų lietuvišką pavadinimą – vėlukai.

Šių unikalių etnokultūrinių puošmenų- vėtrungių krikšto tėvu laikomas vyriausias Kuršių marių žvejybos inspektorius Ernstas Vilhelmas Berbomas (1786-1865), gyvenęs Muižės dvare (dabar Kintų seniūnija, Šilutės rajonas).

Būdamas meniškos sielos ir norėdamas kuo geriau palaikyti žvejybos tvarką, kiekvienam marių pakrantės kaimui E.V. Berbomas sukūrė stačiakampio formos ženklus su skirtingu dviejų spalvų geometriniu piešiniu. Juodą ir baltą spalvas skyrė vakariniam krantui (Neringai), geltoną ir mėlyną - pietinei pakrantei (Sembai, dabartinė Rusija, Kaliningrado sritis), o raudoną ir baltą - rytiniam žemyno krantui (Kintams, Ventei ir t.t.).

1844 m. birželio 26 d. šie ženklai ir jų dydis vokiečių valdžios buvo įtvirtinti įstatymu, kuriuo buvo reikalaujama kiekvieno laivo stiebe iškelti ženklą, nurodantį laivo registracijos vietą. Tai tapo lyg savotišku kaimo "herbu". Burvaltę su stiebe iškeltu ženklų mariose būdavo lengva atskirti. Po kiek laiko žvejai nustatytą ženklą ėmė apipuošti pjaustiniais. Šiuos papuošimus žvejai drožinėdavo iš medinių lentelių, kuriuose tam tikrais įrankiais išdegindavo kiaurymes, o vėliau jas pradėjo spalvinti įvairiausiomis spalvomis.

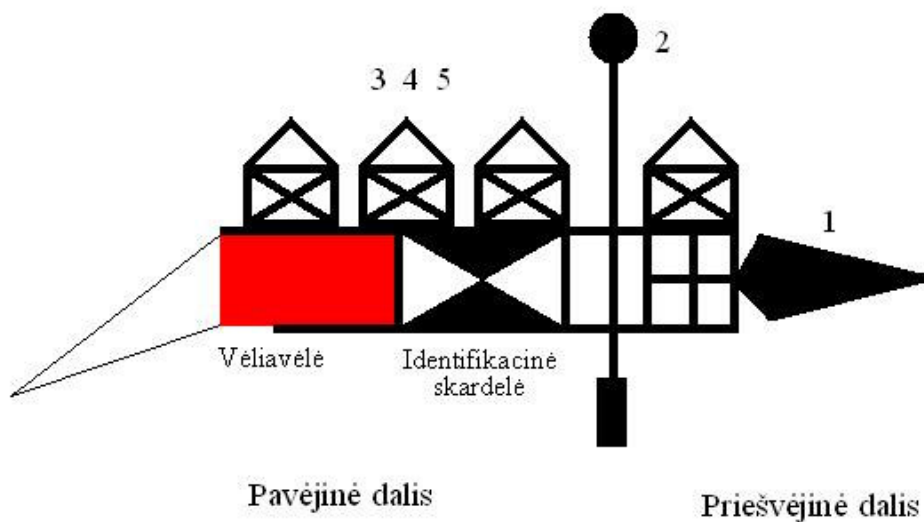
Klasikinė puošnioji, didžioji vėtrungė suskirstyta į kelias dalis. Priekinėje priešvėjinėje dalyje dažnai vaizduojami stichijų simboliai: Mėnulis, Saulė (apskritimai, žvaigždės), strėlės, plunksnos (vėjo simboliai, oro stichija). Priešvėjinės dalies viršuje dažnai vaizduojami namas, laivo savininko raidžių inicialai kaip jaukumo, pilnatvės bei turto ir nuosavybės simbolis. Aukščiausioje vėtrungės dalyje - vėtrungės viršūnėje, buvo įprasta vaizduoti religinius simbolius, kaip buvo tikima, galinčius apsaugoti žveją bei jo artimuosius nuo nelaimių mariose ir sausumoje. Dažnai vėtrungės viršūnėje puošė kryžius – krikščioniškojo tikėjimo, vyro simbolis, arba apskritimas – moters, žmonos ženklas.

Pavėjinės vėtrungės dalys pasižymėjo ypatingu puošnumu ir raižybos gausumu. Čia galėjo būti vaizduojama praktiškai bet kas (namai, bažnyčios, žmonės, gyvūnai, įvairūs įrankiai bei daiktai, netgi atskiri užrašai ir pan.) visa tai, ką žvejas paliko krante ar turėjo savo svajonėse. Už vėtrungės ašies esančios simbolikos galima buvo sužinoti apie žvejo šeimą. Kryžius rate reiškė, kad žvejas yra vedęs, o įvairūs brūkšniai bei linijos – vaikų skaičių. Yra nuomonių, kad pragręžtų skylių skaičius rodė, kiek žvejas turi pagalbininkų ar darbininkų. Meistrai vėtrungių kompozicijas mokėjo skaityti kaip šifruotes. Tanki apatinė siaurų lentelių eilė reiškia sėkmę, namai, bažnyčios, malūnai – tikėjimą, svirtys, laivai, žirgeliai - turto, šeimos, darnos simbolius.

Dažydavo dažniausiai ryškiomis kontrastingomis, dangaus mėlynėje išsiskiriančiomis spalvomis: raudona, balta ir juoda. Vėtrungės gale, kad geriau rodytų vėjo kryptį tvirtindavo pailgus raudonos ar baltos spalvos audinio vimpelus. Rytinės pakrantės žvejų vimpelai išsiskyrė neįprastu ilgiu, kartais net prikabinamais medinių rutulių kutais.

Tarp senųjų žvejų apie vėtrungių atsiradimą yra išlikusi legenda. Du žvejai išplaukė žvejoti. Staiga mariose dingo vėjas. Vienas žvejys užmigo, o kitas, iš neturėjimo ką veikti, ėmė drožti ženklą laivo stiebui. Išdrožė namus, bažnyčią, ant jos kryžių, o tada pasigirdo balsas liepiantis atkišti keptuvę. Į keptuvę įkrito dvėseną, žvejas ją tuoj švyst vandenin už borto, o toj vietoj, kur išmetė, sužibėjo lobis. Žvejai bandė visaip dar kartą pamatyti lobį, bet daugiau nesimatė. Nuo to laiko ir kiti žvejai ėmė drožti įvairius ženklus laivo stiebui, kad tektų laimėti lobį pamatyti...

Kuršių marių vėtrungės neturi jokių artimų analogų pasaulyje ir visos mokslininkų pastangos atrasti ką nors panašaus liko bergždžios. O gal tai ir yra tas žvejų ieškomas lobis?

Didžioji vėtrungė buvo suskirstyta į 5 dalis. Pirmoji, priešvėjinė dalis yra priekyje, antroji – ant stiebo viršūnės, o kitos trys dalys, vadinamos pavėjinėmis, išsidėsčiusios vėtrungės gale